

1995
година
втора

№
2, 3, 4

ИЗДАТЕЛ

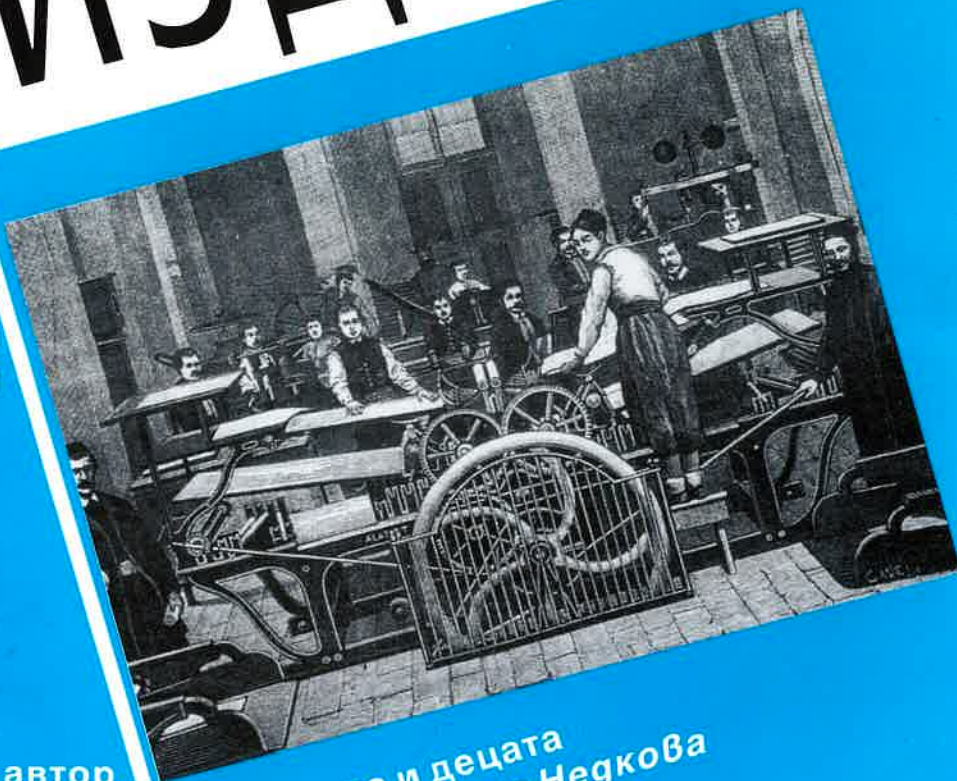
В БРОЯ:

Асоциацията на
американските
издатели - концепция
в действие
Борис В. Ленский

Съдбата на българския автор
Ани Гергова

Формиране на
издателските центрове
в България
Лъчезар Георгиев

Стратегия, тактика и
концепция на издателство
"Зодиак" и списание "Всяка
неделя" - 1990-1993 г.
Борислав Гърдев

Книгата и децата
Константина Негкова

Три рецензии за нови книги
Евлоги Данков

Първи издания на българската
художествена литература в
спектъра на националното
книгоиздаване.
Полина Симова

Издателски вести

ИЗДАТЕЛ

ТРИМЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

книга № 2, 3 и 4, 1995

ТЕМИ

- Автори
- Издателства
- Полиграфия
- Книгоразпространение
- Нови книги - тематика, представяния, рецензии и отзиви
- История и съвременни проблеми на издателската дейност

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Проф. д-р Ани Георгиева
Лъчезар Георгиев (отговорен редактор)
Н.с. Татяна Дерменджиева
Тодор Билчев
Николай Ликовски
Кънчо Данев (графичен дизайн)

Формат 56x84/8
Печатни коли 5.5
ISSN 1310 - 4624

Предпечатна подготовка: Издателство «ПИК» - Велико Търново
Печат: Издателско - търговска къща «АРИЕЛ» - Стара Загора

ИЗДАТЕЛСКО-ТЪРГОВСКА КЪЩА
Ариел®

СТАРА ЗАГОРА бул. "Методи Кусев" 56 тел/факс 042/290 43; тел: 042/398 74

• ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ • ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН • МНОГОЦВЕТЕН ОФСЕТОВ ПЕЧАТ
• ЗАКРИЛА НА ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ И АВТОРСКИ ПРАВА

№ 2, 3, 4*

1995

ИЗДАТЕЛ

ТРИМЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

АСОЦИАЦИЯТА НА АМЕРИКАНСКИТЕ ИЗДАТЕЛИ – КОНЦЕПЦИЯ В ДЕЙСТВИЕ

Борис В. ЛЕНСКИЙ – Русия

В публикациите, посветени на издателското дело в САЩ, се посочват различни цифри, характеризиращи броя на издателските организации. Според "Американски алманах за труда и работната заплата" в страната има 750 издателства. В библиографския указател "Books in Print" са изброени 27 хиляди. Гигантско число е посочено в справочника "Американски издатели. 1987". В предисловието четем: "Нашият справочник изброява повече от 66 хиляди издателства, действащи в САЩ и Канада.

Трудно е да се установи точният им брой, пък и едва ли това е най-важно в случая.

В края на 80-те години процесите на концентрация в книгоиздаването се засилват още повече. Така например след сливането на американските издателски групи "Тайм" и "Уорнър" годишният оборот на новия концерн "Тайм-Уорнър" (Т – W) достига 10 млрд. долара. Първо място в книжовното производство днес държи американското издателство "Саймън ънд Шустър", чийто годишен оборот надхвърля 3 млрд. долара.

Процесът на концентрация продължава. Годишният брутен доход на 19 най-големи издателства в САЩ (без "Ридърс Дайджест") е повече от 10 млрд. долара, кое-

то представлява 76,5% от общия обем на реализацията на книги и брошури в страната.

Запознаването с работата на някои издателства в САЩ, в частност с дейността на "Коллинз павлишерз" (Сан Франциско), показва, че американските книгоиздатели имат своя концентрация и я следват твърде стриктно. Най-отчетливо тази концентрация се оглежда в работата на Асоциацията на американските издателства (ААИ), а самата организационна структура на ААИ представлява материализирано въплъщение на концепцията.

Създадена е през 1970 г. при обединяването на две организации — Съвета на

*Технически и материални затруднения принудиха редакцията да обедини последните три броя. Молим читателите да ни извинят и за непредвиденото закъснение поради заболяване на отговорния редактор. – Бел. ред.

американските книгоиздатели (действащ от 1946 г.) и Института на американските издатели на учебници (от 1942 г.), които до този момент осигуряват координацията в книжовната индустрия в САЩ. Както се казва в обединителния документ, първата цел на членовете на новосъздадената асоциация е да достигнат най-добро разбиране за съществената роля, която книгите и учебниците играят в развитието на американското общество. Втората цел е асоциацията да се превърне в инструмент за коопериране между членовете на ААИ и обществените, правителствените организации, търговските асоциации и други заинтересувани учреждения и институти. В документите на ААИ, е посочено, че “обединявайки през 1970 г. няколко издателски групи, специализирани в отпечатването на учебници и литература от общ характер, американските издатели за пръв път получават авторитетен глас, който говори от тяхно име”.

Асоциацията на американските издатели обединява днес в своите редове повече от 220 организации. През 1982 г. техният брой е увеличен за сметка на издателите на материали, които се подготвят за други средства за информация и масова комуникация (например програмното осигуряване на компютри, а също така и бази данни, работещи в отворен режим (“он лайн”).

Самото членство носи диференциран характер. Действителни членове на асоциацията могат да бъдат всички американски компании, които работят активно в областта на издателското дело и отпечатват книги, списания, неподвързани печатни материали, подготвят програмни продукти, аудиовизуални материали, бази данни и други подобни за обучение, практическо приложение в работата или за лично използване. Кандидатите за действителни членове трябва да представят доказателства, че се занимават с издателска дейност, имат зна-

чителни вложения в този бизнес и отпечатват не по-малко от пет заглавия годишно.

Уставът на ААИ предвижда и т. нар. асоциирано членство. Това означава, че в асоциацията могат да влязат и непрофитни (непечаливши) организации, към които се предявяват други квалификационни изисквания. Особена категория асоциирани членове на ААИ представляват непрофитните университетски издателства.

В регламента е предвидена и възможността за интродакторно членство, т. е. кандидат-членове, при което съответните издателства се ползват с привилегията да плащат само половината от годишния внос. (Да поясним, че годишният внос се изчислява по особена скала, като се вземат предвид годишните доходи от продажбата на книги, учебници, карти и друга печатна продукция.)

Накрая съществува още един вид членство в ААИ — филиалното. Отнася се до организации, които не се занимават с издателска дейност, но са свързани с този отрасъл. Филиалните членове нямат право на глас в асоциацията.

Членовете на ААИ могат да бъдат и чуждестранни издателства.

Мандатът на асоциацията предвиждат решаването на концептуални задачи на три йерархически равнища. На първо са задачите, които ААИ трябва да изпълнява безусловно, задължително във връзка с това, че на всеки гражданин на страната следва да се оказва всякаква съдействие, за да може той във всеки момент да се ползва от свободите, които му гарантира знаменитата Първа поправка към Конституцията на САЩ. (Както е известно, Конституцията на САЩ е приета от Конвента през 1787 г., а в 1789 г. Конгресът утвърждава първите десет поправки, влезли в сила през 1791 г. Първата поправка гласи: “Конгресът не трябва да издава нито един закон, отнасящ се до избора на религия или забра-

няващ всяко друго свободно вероизповедание, или ограничаваш свободата на словото и на печата, или правото на народа мирно да се събира или да се обръща към правителството с петиции за удовлетворяване на жалби.”) Център на ААИ за защита и за още по-пълно използване на правата, определени от Първата поправка, е Комитетът по свободата на четенето. Той играе предимно просветителска роля, пропагандирайки тези права чрез доклади и различни програми за връзка с обществеността.

Друга важна задача на това равнище е дейността по пропагандирането на четенето. Не е тайна, че в развитите страни съществуват сериозни проблеми, свързани с привличане на населението към четене, с повишаване ролята на книгата в образованието, с решаването на важни социални въпроси и др. Главно внимание на този въпрос обръща отделът по общо книгоиздаване на ААИ, който представлява издателите на художествена и нехудожествена литература, детска литература, религиозни книги и справочници. Отделът сътрудничи с Американската асоциация на книготърговците, с Американската библиотечна асоциация и с Националната асоциация на книжарниците в колежа, със Съвета по детската книга към Международния клуб на писателите (PEN), с книжовния център на Библиотеката при Конгреса на САЩ и пр.

На другите две йерархически равнища се решават проблемите от общоотраслеви характер, а също и професионални и социални въпроси.

Издателствата, членувачи в ААИ дават над 80% от общата книжовна продукция на САЩ. От това следва, че те и асоциацията като цяло определят типовата структура на изданията, “книжовното лице” на страната. Основните тематични раздели на литературата от последните години показват: 14,9% от общия брой на заглавията се падат на социологията и икономиката,

10% — на художествената литература, 8,9% — на книгите за деца и юноши, 7% — на медицината, и т. н. Прави впечатление сравнително равномерното разпределение на отделните видове литература. Това е резултат от влиянието на търсенето и предлагането, доколкото мнозинството издатели се ръководят от показателите в маркетинговите проучвания. Значителна помощ им оказва и ААИ. Членът на асоциацията винаги може да се обърне за помощ и съвет към висококвалифицирани специалисти. ААИ осигурява на организациите полезна актуална информация за условията на книготърговия, за правителствените акции, законодателните предложения, а също така им предлага практически програми и информация за уреждане на мениджмънта и ръководството на техните компании.

За решаването на тези задачи са разработени основни програми и системи за услуги, които се реализират от различни комитети на асоциацията. Сред тях е споменатият вече Комитет по свободата на четенето, Комитетът по авторските права, Групата за международната свобода на печата, Пощенският комитет (координира дейността в областта на пощенските разходи и регулирането). Освен това работят четири административни комитета: юридически, застрахователен, по статистика и по издаването на “Справочник по работната заплата и кадровите промени в книгоиздателския отрасъл”.

Значително място в дейността на ААИ заема решаването на проблемите за протекционизма (покровителството, насърчаването) на отделни видове литература, които се издават в интерес на цялото общество. Тук най-ефективно се проявява концептуалната роля на асоциацията, видно и от самите названия на отделите (за разлика от комитетите се наименоуват подразделения, занимаващи се с координацията по издаването на най-важните раз-

дели на литературата). Към отдела по литература от общ характер се отнася художествената, детската, религиозната и справочната литература. Сред другите подразделения ще назовем отдела за висше образование, отдела за издания в мека подвързия, отдела за професионална и научна литература, училищния отдел.

За да се види по какъв начин държавата чрез ААИ осъществява протекционистична политика в приоритетните направления на книгоиздаването в САЩ, ще преведем сведения за работата на два отдела на асоциацията.

Отделът за издаване на професионална литература и научни трудове отговаря практически по всички въпроси на издателския процес при научната, техническата, медицинската книжнина, научните трудове, а организациите — членове към този отдел на асоциацията — създават книги, списания, програмни продукти, специална хартия за електронно-изчислителни машини (ЕИМ), бази от данни, ID-ROM (от англ. Compact Disc Read Only Memory — предварително записани, неизтриваем цифров диск, успешно използван за съхранение на големи обеми информация), предназначени на първо място за инженерите практики и учените, деловите хора, научната интелигенция. Ключовата роля в дейността на този отдел играят професионалните дружества и университетските издателства. Отделът провежда семинари и други мероприятия по най-различни теми — от издаването на списания до маркетинга и от организацията на продажбите до новите технологии и авторското право. Тясно свързан е със съответните служби на федералното правителство, особено с Бюрото за технологични оценки и с подразделението на Белия дом по научно-техни-

ческата политика. Сътрудниците на отдела поддържат постоянни контакти с професионални асоциации, сред които Международната група на научните, техническите и медицинските издателства, Американската асоциация на медицинските издателства, Дружеството за издаване на научни трудове и др. За поощряване качеството на изданията отделът присъжда ежегодно престижни награди за високи постижения в отпечатването на професионални и научни книги.

Активната дейност по продажбата на американски книги в други страни провежда Международният отдел на асоциацията. Тя се проявява както в прекия маркетинг, така и в участията в съвместни издателски проекти, в отстъпките и придобиването на права за издаване на английски език и в превод, а също и в разпространението на английски като втори език. Отделът помага на издателите да решават все по-усложняващите се проблеми на международния пазар, организира специални учебни курсове, семинари на Франкфуртския и други международни панаири на книгата, засилва връзките си с ЮСИА (Американската информационна агенция), с Държавния департамент, министерството на търговията и т. н.

Разглеждайки дейността на ААИ в цялата ѝ съвкупност, можем да направим извода, че всички подразделения на асоциацията служат като регулатор, посредством който се управлява книгоиздателският процес в страна с развита пазарна икономика. По този начин се решават концептуалните задачи на книгопроизводството в САЩ.

**Превод и адаптация
Петър ПАРИЖКОВ**

Бел. ред. Статията на кандидата на филологическите науки Борис Владимирович Ленский (род. 1929) препечатваме в съкратен вид от сборника "Книга. Исследования и материалы", бр. 63/1991 г., с убеждението, че тя представлява интерес и за нашите издатели. Заглавието е на преводача.

СЪДБАТА НА БЪЛГАРСКИЯ АВТОР

Проф. д-р Ани ГЕРГОВА

(продължение от кн. 1, 1995)

Събитията непосредствено след деветосептемврийския поврат залюляват махалото на ценностните критерии към полюса на комунистическата идеология. Личностите, поели държавното кормило, поставят изискването да се ликвидира или отстрани всяко авторско проявление, всеки минал или нов книжовен факт, който се разминава с нея. С постановление на Министерския съвет от 6 октомври 1944 г. е разпоредено държавните власти да изземат от книжарниците и библиотеките изданията с “прогерманско-фашистка и антисъветска тематика”¹. През 1945 г. Министерството на пропагандата подготвя списък от 700 заглавия, които обществените библиотеки са задължени да отчислят². В края на 1947 и през 1948 г. са одържавени частните печатници и издателства. Изгражда се централизирана система за управление на книгоиздаването. Една от най-спешните ѝ задачи е да се подготвят поредните списъци — на “вредна литература”, чието преиздаване и разпространение се забранява³. Те включват български и преводни съчинения с политическа, правна, военна, християнско-просветна и хуманитарна насоченост, влизаща в противоречие или ерозираща ръководните политико-идеологически устои (наред с речите на А. Хитлер и на Б. Мусолини в тях са посочени трудове на А. Бергсон, Н. Бердяев, Ос. Шпенглер и т. н.).

Преследват се не само книги, но и хора — действителните или набедените

като “врагове на народната власт” техни създатели. Първата вълна репресии ги ликвидира без съд или с присъда от т. нар. Народен съд. Тя е последвана от други мерки за изпращане в “зоната” на мълчанието: лишавани са от правото да практикуват основната си професия като журналисти, адвокати, военни, преподаватели в Университета, писатели; интернирани са далеч от постоянното си местоживееие; конфискувани са имотите им; изпращани са във лагерите за “превъзпитание”. Днес все още не си даваме точна сметка (немалко са нежелаещите да я направят) за мащаба на тази “операция”. Сигурно е, че поне няколко десетки са авторите, получили преди години известност, които влизат в категорията на несправедливо репресираните (през февруари 1994 г. Съюзът на свободните писатели публикува списък на 30 заслужаващи реабилитация техни колеги). Не знаем, а вероятно и трудно бихме разбрали, колко са от страх непрописалите, критично отнасящи се към преобразованието на новата обществена система. А тя, по думите на писателя-емигрант Г. Марков, се свежда до “оправдаване на текущи престъпления, терор, неправди, кръв и сълзи с това, че е била необходима за доброто на човечеството в някакво абстрактно бъдеще”.

Пред дверите на издателствата “персонажът” се променя — той се попълва от автори и преводачи главно от руски език;

от редактори и съставители, искрено убедени или старателно приспособили се към ръководната “партийна линия”. Те заявяват безрезервна (любима в онази епоха дума) готовност да се наредят в челните редици на социалистическото съзидание, да се посветят на неговите най-важни задачи — агитационно-пропагандните. На тях бързо преобразувалото се книгоиздаване открива широк терен за проявление.

След началния рязък завой на книжовната политика следват вече наглед успокоената праволинейност в идеологическата хомогенизация на литературната продукция; постъпателното, подчинено на държавно планиране нарастване на изданията, които трансират общественото движение към “светлото бъдеще”. Самият Закон за авторското право, обнародван през 1951 г., както гласи неговият първи член, “урежда отношенията с произведенията на литературата, науката и изкуството с цел да допринесе за изграждането и разцвета на социалистическата култура в Народна република България, за да се улесни внедряването и разпространението на тия произведения сред трудещите се, както и да обедини и защити интересите на авторите, като поставя тези интереси в хармония с интересите на народа”⁴.

В резултат на регулативната държавна намеса институциите се разрастват, увеличават се лицата в тях — потенциални автори. Ангажираните в науката и образованието от 9 хиляди през 60-те години стават 18 хиляди през 70-те и 25 хиляди през 80-те. Ако сумираме броя на членовете в творческите съюзи, захранващи авторското присъствие (Съюза на българските писатели, Съюза на журналистите, Съюза на преводачите), те се оказват не по-малко от 2-3 хиляди. В издателствата и редакциите се включват значителен брой подготвени за литературен труд лица — редактори, ху-

дожествени и технически оформители, художници-илюстратори и т. н. По изчисления, направени на основата на имените показалци към кумулациите на националната библиография, само в книгоиздаването годишно участват в този период от 4 до 8 хиляди души. Нови поколения се вписват в писмената комуникация.

От значение за съдбата на авторите е не само окрупняването и обновяването на тяхната социална съобщност, но и промененото отношение към нейните дела. Променя се снизходителното отношение към книжовните занимания, които преди са били само лично дело. Публикационната продуктивност вече се възприема като основа за израстване в научната йерархия, за удостоверяване с членство в творческите съюзи, за държавни отличия. В условията на изравнени за служебната ангажираност възнаграждения (заплати по щат), позицията на издавания автор става привлекателна и авторитетна. Гарантирани са хонорарите му. С постановление № 10 на Министерския съвет от 1970 г. е утвърдена “Тарифа за авторски и други възнаграждения за издания” към Закона за авторското право. Избегнати са рисковете на пазара. Книготърговията се нарича “книгоразпространение”, а рекламата — пропаганда. Покровителствано от държавата, книгоразпространението увеличава постъпателно своя “капацитет”. Докато през 50-те години броят на годишно издаваните заглавия варира между 2 и 3 хиляди, през 60-те — между 3 и 4 хиляди, а през 70-те и началото на 80-те — между 4 и повече от 5 хиляди. Стремително се увеличават общите тиражи — от 20 млн. екземпляра през 50-те години до повече от 60 млн. в началото на 80-те.

Критики срещу наплодилата се българска книжнина идват най-напред “от горе”. На срещата на Политбюро на ЦК на БКП с дейци на културния фронт през 1963 г., при подготовката на отчетно-